Usnesení Parlamentního shromáždění Euronest o řešení neformální a nehlášené práce a zlepšení sociálního zabezpečení zaměstnanců v Evropské unii a v zemích Východního partnerství

(2018/C 343/04)

PARLAMENTNÍ SHROMÁŽDĚNÍ EURONEST,

— s ohledem na dohody o přidružení uzavřené mezi Evropskou unií na straně jedné a Moldavskem, Gruzií a Ukrajinou na straně druhé, na komplexní a posílenou dohodu o partnerství uzavřenou s Arménií, a zejména na kapitoly těchto dohod zaměřené na obchod a udržitelný rozvoj a na zaměstnanost, sociální politiku a rovné příležitosti,

— s ohledem na Smlouvu o Evropské unii (SEU), a zejména na preambuli a články 3 a 6 této smlouvy,

— s ohledem na Smlouvu o fungování Evropské unie (SFEU), a zejména na články 6, 9, 145, 151, 152, 153, 154, 156, 159 a 168 této smlouvy,

— s ohledem na Listinu základních práv Evropské unie,

— s ohledem na Evropskou úmluvu o lidských právech,

— s ohledem na Evropskou sociální chartu ze dne 3. května 1996, a zejména na část I a článek 3 části II této charty,

— s ohledem na Evropský kodex sociálního zabezpečení z roku 1964 a na revidovaný kodex z roku 1990,

— s ohledem na nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 883/2004 ze dne 29. dubna 2004 o koordinaci systémů sociálního zabezpečení ([1]) a na Evropskou úmluvu o sociálním zabezpečení (ETS č. 078),

— s ohledem na vyhlášení evropského pilíře sociálních práv v listopadu 2017 a na usnesení Evropského parlamentu ze dne 19. ledna 2017 o evropském pilíři sociálních práv ([2]),

— s ohledem na úmluvu a doporučení č. 81, 102, 129, 155, 187, 197, 202 a 204 Mezinárodní organizace práce (MOP) a na její agendu důstojné práce,

— s ohledem na společné prohlášení přijaté na summitu Východního partnerství v Bruselu dne 24. listopadu 2017 a na 20 výstupů do roku 2020 a revidované uspořádání upravené v jejich příloze,

A. vzhledem k tomu, že v souladu s článkem 3 SEU Evropská unie usiluje o udržitelný rozvoj Evropy, směřující k plné zaměstnanosti a společenskému pokroku, s vysokým stupněm ochrany a zlepšování kvality životního prostředí; vzhledem k tomu, že EU v reakci na rostoucí problémy v oblastech sociálního zabezpečení a ochrany občanů EU vyhlásila evropský pilíř sociálních práv; vzhledem k tomu, že existuje sociální *acquis* EU založené na různých vnitrostátních, unijních a mezinárodních právních nástrojích, zejména úmluvách MOP a Rady Evropy, které se obvykle vztahují na práva spojená především s pracovními smlouvami, pracovními podmínkami nebo přístupem k sociálnímu zabezpečení;

B. vzhledem k tomu, že Listina základních práv Evropské unie stanovuje práva, která mají zvláštní význam pro pracovníky pohybující se po EU nebo přicházející do EU, a to zejména právo na lidskou důstojnost (článek 1), zákaz otroctví a nucené práce (článek 5), právo svobodné volby povolání a právo pracovat (článek 15), nepřípustnost diskriminace (článek 21), právo na informování a projednávání (článek 27), právo na kolektivní vyjednávání a akce (článek 28), právo na přístup ke službám zaměstnanosti (článek 29), ochranu v případě neoprávněného propuštění (článek 30), slušné a spravedlivé pracovní podmínky (článek 31), zákaz dětské práce a ochranu mladých lidí při práci (článek 32), sociální zabezpečení a sociální pomoc (článek 34), právo na zdravotní péči (článek 35) a právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces (článek 47);

C. vzhledem k tomu, že neexistuje žádný závazný mechanismus pro přeshraniční spolupráci mezi příslušnými orgány členských států EU k řešení problémů spojených s nehlášenou prací; vzhledem k tomu, že v květnu 2016 byla zřízena evropská platforma pro řešení problematiky nehlášené práce zaměřená na výměnu osvědčených postupů a informací týkajících se této otázky a na podporu spolupráce mezi členskými státy;

([1]) Úř. věst. L 166, 30.4.2004, s. 1.
([2]) Přijaté texty, P8_TA(2017)0010.

D. vzhledem k tomu, že Komise navrhla novou směrnici o transparentních a předvídatelných pracovních podmínkách;

E. vzhledem k tomu, že Komise předložila návrh doporučení Rady o přístupu pracovníků a osob samostatně výdělečně činných k sociální ochraně;

F. vzhledem k tomu, že Komise oznámila zřízení Evropského orgánu pro pracovní záležitosti, aby bylo zajištěno prosazování unijních pravidel upravujících mobilitu pracovní síly; vzhledem k tomu, že také oznámila plány na vytvoření evropského čísla sociálního zabezpečení;

G. vzhledem k tomu, že evropská politika sousedství, a zejména prohloubené a komplexní zóny volného obchodu s Gruzií, Moldavskou republikou a Ukrajinou, a bezvízové režimy mají dalekosáhlé důsledky pro trh práce a sociální podmínky zaměstnanců jak v členských státech EU, tak v zemích Východního partnerství; vzhledem k tomu, že přeshraniční podnikání vyžaduje spolupráci vnitrostátních kontrolních a donucovacích orgánů, aby se zajistilo uplatňování stávajících právních předpisů;

H. vzhledem k tomu, že nezaměstnanost, korupce a špatná správa věcí veřejných a také násilné konflikty v sousedství EU nutí obyvatele opustit své domovy a hledat práci, kde je to možné, a to i v zahraničí; vzhledem k tomu, že je pravděpodobnější, že se nehlášenými pracovníky bez sociální ochrany stanou uprchlíci a přistěhovalci, a tito lidé jsou často najímáni na nekvalifikovanou práci; vzhledem k tomu, že uprchlíci a přistěhovalci, zejména ženy, představují nejzranitelnější skupiny na trhu práce i ve společnosti jako celku;

I. vzhledem k tomu, že sociální následky celosvětové finanční a hospodářské krize a procesy transformace v členských státech EU a v zemích Východního partnerství jsou dalekosáhlé, od nezaměstnanosti mladých lidí a dlouhodobé nezaměstnanosti až po narůstající nerovnosti a chudobu; vzhledem k tomu, že tento vývoj, který je často vedlejším produktem úsporných opatření, měl za následek řadu změn v systémech sociálního zabezpečení členských států EU a sousedních zemích, které vedly ke snížení standardů, a to i v oblastech zdravotní péče a důchodů; vzhledem k tomu, že reformy zákoníků práce měly za následek deregulaci a liberalizaci, ale neomezily neformální ekonomiku;

J. vzhledem k tomu, že nehlášená práce má často přeshraniční charakter; vzhledem k tomu, že povaha nehlášené práce se může v jednotlivých zemích lišit v závislosti na hospodářském, správním a sociálním kontextu; vzhledem k tomu, že vnitrostátní právní předpisy týkající se nehlášené práce a definice používané na vnitrostátní úrovni se v jednotlivých zemích liší; vzhledem k tomu, že opatření k řešení problematiky nehlášené práce by tedy měla být koncipována tak, aby takové rozdíly zohledňovala;

K. vzhledem k tomu, že možnost nalezení nehlášené práce je klíčovým faktorem posilujícím podporu nelegálního přistěhovalectví; vzhledem k tomu, že osobám, jejichž pobyt je neoprávněný nebo neregulovaný a na které se zpravidla nevztahuje systém sociálního zabezpečení, je často nabízena nehlášená práce za podmínek, které jsou ze sociálního hlediska nepřijatelné a porušují právní předpisy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví nebo vnitrostátní kolektivní smlouvy;

L. vzhledem k tomu, že trhy práce a společnost se v členských státech EU i zemích Východního partnerství vyvíjejí a digitální revoluce, změny rozvržení práce a demografický vývoj s sebou nesou značné problémy a vytvářejí pro trh práce nové výzvy a příležitosti;

M. vzhledem k tomu, že právní předpisy EU i jejích členských států sice kriminalizují závažné formy pracovního vykořisťování, ale stále existují případy, kdy je vykořisťování v odvětví práce v domácnosti, například při práci zahrnující úklid a péči o děti nebo starší osoby, tolerováno;

Obecné připomínky

1. zdůrazňuje skutečnost, že boj proti nehlášené práci a opatření, která mají zaručit sociální zabezpečení, představují závažný společný problém členských států EU a zemí Východního partnerství, a měly by proto být předmětem společného úsilí a spolupráce;

2. uznává, že nehlášená práce je problém komplexní a náročný, zejména pro země potýkající se se složitými sociálně-ekonomickými podmínkami, které zahrnují vysokou nezaměstnanost, rozšířenou chudobu a sociální vyloučení, špatné podnikatelské prostředí a nedostatek fiskálního prostoru; zdůrazňuje však, že nehlášená práce má vážné důsledky pro společnost jako celek, a to mimo jiné ušlé příjmy vnitrostátních daňových orgánů, narušení financování a rozdělování sociálního zabezpečení, nejisté pracovní podmínky a systémová rizika v souvislosti s porušováním základních práv pracovníků, nedostatečné kolektivní zastoupení a nekalou hospodářskou soutěž mezi podniky; zdůrazňuje proto, že jsou zapotřebí ucelené a integrované vnitrostátní strategie a mezinárodní spolupráce za účelem usnadnění přechodu od neformální ekonomiky na ekonomiku formální;

3. vyjadřuje proto politování nad tím, že se politika Východního partnerství zatím nezaměřila na složitou síť problémů spojených s nehlášenou prací, přechodem od neformální ekonomiky a práce k formální a se sociálním zabezpečením pracovníků;

4. upozorňuje na skutečnost, že veřejná správa a soudní systém, jimž občané mohou důvěřovat, odrazují od nehlášené práce; zdůrazňuje proto, že právní stát, řádná správa věcí veřejných a odstranění korupce jsou klíčové pro přechod z neformální ekonomiky na ekonomiku formální;

5. vyjadřuje znepokojení nad mírou nezaměstnanosti mladých lidí a počtem mladých lidí v EU a zemích Východního partnerství, kteří nejsou zaměstnaní ani se neúčastní vzdělávání nebo odborné přípravy, a nad mírou účasti mládeže na stínové ekonomice; zdůrazňuje, že mladí lidé nesou kulturní, hospodářské a sociální dědictví země do budoucnosti, a že by proto mělo být prioritou vytváření pracovních míst pro mladé lidi a také přijímání opatření, která pobídnou osoby zastávající nehlášenou práci k tomu, aby se přesunuli do formální ekonomiky; zdůrazňuje, že by příští víceletý finanční rámec (VFR) a nástupce evropského nástroje sousedství měly poskytnout větší podporu zaměstnanosti mladých lidí v rámci oficiální ekonomiky, a to uplatňováním osvědčených postupů vyvinutých v rámci Iniciativy na podporu zaměstnanosti mladých lidí;

6. vybízí k vytvoření systému, jehož prostřednictvím by kvalifikace získané v zemích Východního partnerství byly uznány v EU;

7. připomíná význam politiky nulové tolerance při zadávání veřejných zakázek a poskytování úvěrů ze strany mezinárodních finančních institucí (Světové banky, Mezinárodní finanční korporace, Evropské banky pro obnovu a rozvoj a Evropské investiční banky) na nehlášenou práci, a to i při delegování a v dodavatelských řetězcích;

Krátkodobá opatření

8. vyzývá členské státy EU a země Východního partnerství, aby zvýšily povědomí veřejnosti o naléhavé potřebě opatření a zesílily své úsilí v boji proti nehlášené práci, mimo jiné pomocí osvětových kampaní ve spojení se sociálními partnery; vyzývá Komisi, aby členské státy EU a země Východního partnerství podpořila při zajišťování účinného poskytování informací o důsledcích nehlášené práce pro pracovníky, podniky a společnost a o právech pracovníků vyplývajících z mezinárodních pracovních standardů zakotvených v úmluvách MOP, včetně postupů podávání stížností a odvolání; zdůrazňuje nutnost zlepšit informovanost široké veřejnosti o skutečnosti, že lidé vykonávající nehlášenou práci mohou být hrubě vykořisťováni, a prosazovat uplatňování nulové tolerance vykořisťování těchto pracovníků, a to i v soukromých domácnostech;

9. vybízí EU a země Východního partnerství, které tak dosud neučinily, aby ratifikovaly a prosazovaly v praxi příslušné úmluvy a doporučení MOP, mimo jiné č. 94 (pracovní doložky (smlouvy o veřejných zakázkách)), 102 (sociální zabezpečení (minimální standardy)), 144 (trojstranné konzultace), 155 (bezpečnost a ochrana zdraví při práci) a její protokol z roku 2002, 167 (bezpečnost a zdraví ve stavebnictví), 177 (práce doma), 184 (bezpečnost a zdraví v zemědělství), 187 (podpůrný rámec pro bezpečnost a ochranu zdraví při práci), 189 (pracovníci v cizí domácnosti), 202 (minimální úrovně sociální ochrany), 204 (přechod od neformální ekonomiky k ekonomice formální) a 205 (zaměstnanost a důstojná práce pro mír a odolnost);

10. zastává názor, že by měl být kladen mnohem větší důraz na provádění ustanovení kapitol dvoustranných dohod mezi EU a zeměmi Východního partnerství týkajících se „obchodu a udržitelného rozvoje“ a „zaměstnanosti, sociální politiky a rovných příležitostí“; vyzývá Komisi, aby v rámci výročních zpráv o provádění předložila podrobné informace o provádění příslušných ustanovení dohod o přidružení/prohloubených a komplexních dohod o volném obchodu s Moldavskem, Gruzií a Ukrajinou, jakož i o pokroku při provádění příslušných ustanovení komplexní a posílené dohody o partnerství mezi EU a Arménií v návaznosti na její ratifikaci;

11. požaduje vytvoření mechanismu institucionální spolupráce v rámci mnohostranného uspořádání Východního partnerství za účelem řešení nehlášené práce; doporučuje zřízení mnohostranné (dílčí) platformy v rámci Generálního ředitelství pro zaměstnanost, sociální věci a sociální začleňování, která by orgánům zemí Východního partnerství, včetně platformy č. 2, poskytovala informace o sociálních a pracovních aspektech obchodu a ekonomické spolupráce;

12. zastává názor, že by podle vzoru platformy zaměřené na nehlášenou práci mohl být vytvořen mechanismus založený na výměně osvědčených postupů a zlepšení v oblasti sběru dat; zdůrazňuje, že by takový mechanismus měl poskytnout rámec pro hodnocení faktorů, charakteristik, příčin a okolností v souvislosti s neformální a nehlášenou prací a špatnými pracovními podmínkami ve vnitrostátním i přeshraničním kontextu a pro výměnu osvědčených postupů, jak zlepšit sociální zabezpečení pracovníků a prosazovat důstojnou práci a sociální ochranu pro všechny;

13. vyzývá členské státy a země Východního partnerství k uzavření dvoustranných dohod o výměně údajů a administrativní spolupráci v oblasti přeshraniční nehlášené práce; zdůrazňuje nutnost vyvinout praktické nástroje pro boj proti organizovaným formám a sítím přeshraniční nehlášené práce;

14. vítá přijetí evropského pilíře sociálních práv; vyzývá členské státy EU a země Východního partnerství, aby na příštím setkání na vysoké úrovni projednaly způsoby, jak přizpůsobit politiku Východního partnerství s ohledem na evropský pilíř sociálních práv, a vypracovaly společný rámec pro analýzu stavu dodržování základních sociálních práv, a to za využití 20 zásad evropského pilíře sociálních práv a srovnávacího přehledu sociálních ukazatelů jako reference a s dlouhodobým cílem, aby země Východního partnerství těchto 20 zásad dodržovaly;

15. domnívá se, že zřízená platforma zaměřená na nehlášenou práci by mohla přispět k posílení spolupráce, neboť sdružuje odborníky ze zemí EU i Východního partnerství; vyzývá EU, aby zvážila mechanismus, který by zemím mimo EU umožnil zapojit se do činností platformy zaměřené na nehlášenou práci a těžit z nich;

16. požaduje, aby programy na podporu zaměstnanosti a důstojné práce byly otevřeny zemím Východního partnerství;

17. zdůrazňuje, že inspekce práce hrají důležitou úlohu při ochraně práv zaměstnanců, zajišťování zdraví a bezpečnosti při práci, v boji proti nezdravým pracovním prostředím, v předcházení porušování pravidel o ochraně zaměstnanců a rovněž při podpoře spravedlivého a sociálního hospodářského růstu, protože přispívají k tomu, že jsou mzdy a příspěvky na sociální zabezpečení skutečně vypláceny, a tedy se zvyšují daňové příjmy i příjmy systémů sociálního zabezpečení a je zajištěno pojistné krytí zaměstnanců pro případ nemoci, úrazu na pracovišti a pro výplatu důchodů; vyjadřuje politování nad tím, že orgány inspekce práce byly v důsledku úsporných opatření a transformačních procesů oslabeny nebo zcela zrušeny; vyzývá zejména země Východního partnerství, aby tento vývoj zvrátily a poskytly vnitrostátním orgánům inspekce práce odpovídající finanční prostředky, personál a odborné vzdělávání; vyzývá Komisi k podpoře přeshraničního odborného vzdělávání a jiných forem spolupráce mezi vnitrostátními orgány inspekce práce;

18. poukazuje na významnou úlohu, kterou v mnoha členských státech EU v boji proti nehlášené práci hrají sociální partneři; zdůrazňuje potřebu posílit sociální dialog a konzultace sociálních partnerů v zemích Východního partnerství, aby se mohli zapojit do zlepšování pracovních podmínek, pracovních norem a sociální ochrany;

19. doporučuje vnitrostátním orgánům v členských státech EU, aby podporovaly domácí aliance proti nehlášené práci v nejvíce dotčených oblastech, jako je stavebnictví, doprava, cestovní ruch a zemědělství;

20. zdůrazňuje důležitou roli odborů v boji proti nehlášené práci a ochraně nehlášených pracovníků, neboť odbory se o problematických, podvodných nebo nelegálních situacích či situacích, kdy dochází k zneužívání, obvykle dovídají jako první; se znepokojením bere na vědomí potíže, jimž odbory v zemích Východního partnerství čelí a které sahají od omezení svobody shromažďování a sdružování po překážky bránící sociálnímu dialogu; vyzývá členské státy EU a země Východního partnerství k zajištění nezbytných podmínek, aby odbory mohly jednat, a vyzývá Evropskou komisi, aby pokračovala v jejich podpoře;

21. pobízí členy obce podnikatelů v EU a v zemích Východního partnerství, aby přijali sociální odpovědnost podniků v boji proti nehlášené práci, a to i v dodavatelských řetězcích; připomíná jim, že nehlášená práce způsobuje nespravedlivou hospodářskou soutěž na trhu;

22. vítá vytvoření pracovní skupiny 5 pro sociální a pracovní politiky a sociální dialog v rámci fóra občanské společnosti Východního partnerství; navrhuje, aby tato pracovní skupina přispívala k probíhající diskusi o boji proti nehlášené práci vlastními příspěvky o úloze občanské společnosti;

23. vyzývá EU, aby část pomoci poskytované zemím Východního partnerství, která bude poskytnuta v rámci finančních nástrojů VFR na období po roce 2020, vyčlenila na tento složitý soubor problémů, včetně podpory institucionálního vývoje systémů inspekce práce, a na posílení sociálního dialogu a kapacit sociálních partnerů, a to i na odvětvové úrovni, jakož i občanského dialogu a činnosti občanské společnosti obecně;

Dlouhodobá opatření

24. zdůrazňuje, že přechod od neformální ekonomiky k ekonomice formální by měl tvořit součást rozsáhlejší dlouhodobé strategie zaměřené na podporu strukturovaného vytváření pracovních míst, zlepšení kvality pracovních míst a podpory přístupu k zaměstnání, boj proti segmentaci pracovní síly, boj proti korupci, zabezpečení fiskálních a sociálních příspěvků, rozvoj nebo rozšíření krytí komplexního sociálního pojištění a zajištění univerzální minimální úrovně sociální ochrany v souladu s doporučením MOP č. 202;

25. zdůrazňuje, že ze zkušeností vyplývá, že zmocňování orgánů k zajištění dodržování stávajících právních předpisů i poskytování pobídek, jako jsou snížení daně z příjmu a subvenční programy zaměřené na legalizaci pracovních míst, úspěšně přispívají ke změně nehlášené práce na práci nahlášenou; vyzývá členské státy EU a země Východního partnerství, aby vypracovaly dlouhodobý plán s ověřitelnými ukazateli;

26. vybízí země Východního partnerství k budování vnitrostátních kapacit pro předcházení a řešení nehlášené práce za široké účasti zúčastněných subjektů, včetně sociálních partnerů a nevládních organizací;

27. zdůrazňuje, že atraktivitu nehlášené práce lze účinně snížit vytvořením transparentních daňových a veřejných systémů sociální ochrany, které jsou přístupné a atraktivní; vyzývá členské státy EU a země Východního partnerství, aby vypracovaly vnitrostátní strategie zaměřené na dosažení komplexních systémů sociálního zabezpečení v souladu s doporučením MOP č. 202 týkajícím se minimálních úrovní sociální ochrany a s úmluvou č. 102 týkající se sociálního zabezpečení, a to za účelem rozšíření oblasti působnosti na obyvatele, kteří nyní v rámci neformální ekonomiky pokrytí nejsou, a dále za účelem odpovídajícího řešení problému nehlášené práce;

28. pobízí členské státy EU a země Východního partnerství k uzavření dvoustranných dohod, zejména v případě zemí, které zažívají trend emigračních a imigračních toků, které v konečném důsledku způsobují nehlášenou práci;

29. vyzývá členské státy a země Východního partnerství, aby vypracovaly společný rámec pro koordinaci sociálního zabezpečení za účelem zajištění nároků mobilních pracovníků na sociální zabezpečení;

30. pověřuje své spolupředsedy, aby předali toto usnesení předsedovi Evropského parlamentu, Radě, Komisi, místopředsedkyni Komise, vysoké představitelce Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, Evropské službě pro vnější činnost a vládám a parlamentům členských států EU a zemí Východního partnerství.